

ЛІТЕРАТУРА

1. Давидюк О. М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання : [монографія] / Олександр Миколайович Давидюк – Харків: Вид-во «ФІНН», 2010. – 176 с.
2. Про затвердження Порядку державної реєстрації несекретних завершених технологій: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 грудня 2002 року № 696 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 15. – Ст. 686.
3. Про інформацію: Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 45. – Ст. 434.
6. Давидюк О. М. Господарсько-правові аспекти реалізації принципу пріоритетності національного використання технологій / О. М. Давидюк // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право. – 2010. – № 3. – С. 121–127.

Давидюк Олександр Миколайович – к.ю.н., доцент, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

А. І. Данилюк

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

Україна перебуває у стадії кардинального реформування суспільного життя в усіх його складових та чинниках, у тому числі – й в правовому. Значною мірою це стосується і сфери інтелектуальної власності. Не викликає сумнівів, що держава повинна підтримувати фундаментальну науку, адже інноваційна діяльність без науки не може здійснюватися. Держава має визначитися у пріоритетах інноваційного розвитку і розробити реальні правові та фінансові механізми підтримки участі в забезпеченні цих пріоритетів. Звичайно, інтелектуальна власність – це приватне право, але її покликанням має бути й досягнення економічного ефекту.

При цьому мова йде як про напрям правової охорони, так і про захист прав інтелектуальної власності. Адже для України притаманною

є наявність значної кількості порушень прав інтелектуальної власності, що, у свою чергу, вимагає як удосконалення чинного законодавства з метою досягнення європейських стандартів, так і створення якісних інституційних та організаційно-правових механізмів, які б дозволили реалізувати своє право на захист у максимально професійному середовищі.

Працюючи в форматі Світової торговельної організації, а також виступаючи учасником різних зон вільної торгівлі, держава має відповідно до прийнятих міжнародних стандартів (наприклад, згідно з Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [1]), забезпечувати мінімальні процедури захисту прав на рівні національного законодавства. Має також дозволятися застосування ефективних дій, спрямованих проти будь-якого правопорушення. Ці процедури мають також стримувати подальші порушення прав і наділяти судові та адміністративні органи повноваженнями, що дозволяють зобов'язувати правопорушників компенсувати власнику прав інтелектуальної власності втрачені прибутки, витрати на юридичні послуги та інші нанесені збитки.

При цьому національне законодавство у сфері інтелектуальної власності, хоча й будується на приватноправових засадах, фактично може розглядатися як комплексна галузь законодавства (оскільки міститься в актах різних галузей права – цивільному, господарському, кримінальному, адміністративному, митному тощо), і виступає цілісною системою правових норм, що регулюють суспільні відносини як у сфері правової охорони, так і у сфері захисту прав та законних інтересів на об'єкти інтелектуальної власності.

Разом із тим аналіз правозастосовної практики дозволяє говорити про необхідність комплексного підходу до забезпечення правового механізму реалізації прав інтелектуальної власності, у тому числі – через призму захисту таких прав. При цьому слід розуміти, що захист прав та законних інтересів авторів, власників охоронних документів реалізується через механізм захисту, що становить систему форм, способів та засобів діяльності відповідних юрисдикційних органів і заінтересованих осіб, яка спрямована на визнання та поновлення порушених прав, припинення порушення прав і законних інтересів авторів, власників охоронних документів та на застосування до правопорушників заходів державного примусу [2, с. 5].

У багатьох випадках необхідно не лише передбачати право на захист (який, здебільшого, і так виписаний чинним законодавством у достатньому обсязі), але й закріплювати механізми реалізації певних прав, що закріплені законом, але за відсутності механізмів реалізації не можуть використовуватися. Відповідно, виникає ситуація, коли право є, а захистити його не можна, оскільки не має механізму реалізації зазначеного права. Прикладом такого захисту є можливість (чи, скоріш, неможливість застосування запобіжних заходів) при проведенні адміністративних процедур у процесі цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності.

При цьому матеріали судової практики свідчать про щорічну установлену тенденцію до збільшення кількості звернень до судів різних юрисдикцій за захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. У цілому ситуація, що склалася нині при застосуванні судових процедур захисту порушених прав і законних інтересів на об'єкти інтелектуальної власності, свідчить про необхідність спеціалізації суддів, які розглядають спори з порушення прав інтелектуальної власності, підвищення рівня професійного забезпечення процесу судового розгляду, у тому числі, шляхом підвищення кваліфікації суддів, отримання спеціальної освіти у сфері інтелектуальної власності, проведення курсів підвищення кваліфікації тощо. Частково це розв'язується завдяки роботі Національної школи суддів. Водночас набагато менше цим питанням стала приділяти Державна служба інтелектуальної власності України, хоча раніше саме вона (в особі попередника – Державного департаменту інтелектуальної власності при МОН України) опікувалася тим, аби надавати суддям професійні знання з даної сфери.

Сьогодні розгляд спорів з порушення прав інтелектуальної власності по судах різних юрисдикцій призводить до значного затягування процесу, неможливості у зв'язку з відсутністю у судді спеціальної підготовки всебічно розглянути справу, а іноді й взагалі унеможлиблює розгляд такого спору (якщо у процесі здійснення судочинства виникає колізія між нормами процесуальних кодексів). Адже специфікою розв'язання спорів з порушення прав інтелектуальної власності є те, що вони, як правило, стосуються спеціальних питань, які вимагають особливої компетенції суддів у різних галузях науки, економіки тощо. Відповідний суд загальної юрисдикції, господарський чи третейський суди, як правило, самостійно не можуть кваліфіковано розв'язувати такий спір без залу-

чення фахівців-експертів [3]. Водночас залучення таких експертів тягне за собою витрачання додаткових майнових та часових ресурсів. У поєднанні з істотно підвищеним розміром судового збору все це далеко не сприяє можливості повноцінного захисту прав інтелектуальної власності, в основі яких лежить цивільний майновий інтерес.

Досі не вирішено й питання щодо адміністративної та кримінальної відповідальності юридичних осіб за порушення у сфері інтелектуальної власності, як це має місце в багатьох інших країнах. І дискусія щодо можливості юридичній особі нести адміністративну й кримінальну відповідальність продовжують тривати на рівні юридичної науки.

Не забезпечено досі виконання вимоги ряду міжнародних актів щодо законодавчого забезпечення збору та фіксації доказів в порядку попередніх адміністративних процедур (запобіжних заходів). Особливого значення для України це набуває у рамках імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС.

Залишаються на порядку денному й питання щодо визначення підвідомчості справ, що виникають з правовідносин інтелектуальної власності.

Крім того, на порядку денному має стояти й питання створення системи громадського контролю за сферою інтелектуальної власності. Адже навіть із врахуванням наявності певних громадських організацій, що діють у площині інтелектуальної власності, рівно як і науково-дослідних установ, що спеціалізуються на дослідженні проблем даної сфери, не можна говорити про дійсний й постійний моніторинг даної сфери суспільних відносин з боку широкої громадськості.

Значною мірою вадою в його проведенні є відсутність системності проведення такого контролю, невизначеність мети та завдань його здійснення, способів здійснення тощо. Фактично, мова йде про доцільність консолідації зусиль різноманітних учасників сфери інтелектуальної власності щодо запровадження і здійснення належного суспільного контролю.

Адже міжнародний досвід засвідчує, що система суспільного контролю буде працювати ефективно там і тоді, коли і де дотримується баланс інтересів національного відомства (патентного відомства та/або органів, що забезпечують процедури правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності), правовласників об'єктів інтелектуальної власності та споживачів інтелектуальної власності. Можна стверджувати, що пошук

такого балансу має сприйматися в Україні як один із кроків у розбудові громадянського суспільства.

Необхідно розвинути й ідею про проведення щорічних зовнішніх оцінок національного відомства у сфері інтелектуальної власності, а не лише говорити про щорічні звіти самого відомства. Адже саме наявність незалежного оцінювання дозволить реально визначитися зі станом і правової охорони, й зі станом захисту прав інтелектуальної власності щонайменше у тій частині, в якій відомство бере участь у захисних процедурах. У перспективі того, що в змінюваному патентному законодавстві передбачається підвищення ролі процедур адміністративного оскарження, зрозуміло, що роль відомства у захисті прав інтелектуальної власності може суттєво підвищитися.

Отже, аналіз правозастосовної практики в Україні, рівно як і аналітичні матеріали урядових, неурядових національних та міжнародних організацій, свідчать про необхідність удосконалення правових механізмів, пов'язаних із покращенням стану захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Удосконалення цих процедур має прямий вплив на оцінку держави за багатьма критеріями, що формують міжнародні рейтинги, у тому числі – за інноваційністю та інвестиційною привабливістю. Таким чином, можна зробити висновок про прямий взаємозв'язок між інноваційним розвитком держави та рівнем захисту прав інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: від 15.04.1994 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
2. Захист прав інтелектуальної власності: теоретико-правові аспекти та судова практика / Укладачі: к.е.н. Андрощук Г. О., д.ю.н. Орлюк О. П. – К., 2007. – 242 с.
3. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності: проблеми механізму право-реалізації / О. П. Орлюк // Актуальні проблеми законодавчого забезпечення та розвитку національної системи захисту прав інтелектуальної власності в контексті світового досвіду, стандартів ЄС, СОР та ВОІВ: Наук.-практ. семінар, тези доповідей. – Київ, 04.03.2007 р.

*Данилюк А. І. – здобувач наукового ступеня к.ю.н. НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України*